

Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen asiantuntijaryhmä 16. kokous 26.10.2016

Paikka: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Sali 313

Aika: 10-12

Osallistujat:

Pirjo-Leena Forsström, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (puheenjohtaja)

Juha Haataja, opetus- ja kulttuuriministeriö

Hilppa Gregow, Ilmatieteen laitos

Jyrki Hakapää, Suomen Akatemia, sijaisena Aki Salo

Konsta Happonen, Open Knowledge Finland ry

Jussi Heino, Tilastokeskus

Nina Hyvönen, Kansalliskirjasto

Keijo Hämäläinen, Helsingin yliopisto

Risto Kaikkonen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Anne Kauhanen-Simanainen, valtiovarainministeriö

~~*Eeva Kaunismaa*, opetus- ja kulttuuriministeriö~~

Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~*Jyrki Kettunen*, Arcada~~

Helena Laaksonen, Tietoarkisto

~~*Aila Louhelainen*, Oulun yliopiston kirjasto~~

Riku Louhimo, Työterveyslaitos

Sanna Marttinen, LYNEX

~~*Mikko Mönkkönen*, Jyväskylän yliopisto~~

Sami Niinimäki, opetus- ja kulttuuriministeriö

Eeva Nyrövaara, Helsingin yliopisto

Marit Olander, valtioneuvoston kanslia

~~*Soile Ollila*, Tekes~~

Pekka Orponen, Aalto-yliopisto

Sari Räisänen, Kansalliskirjasto

Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

Sihteeri *Jenni Hyppölä*, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

Vierailijat:

Minna Ahokas, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

Henriikka Mustajoki, Helsingin yliopisto

Liitteet:

Liite 2: Edellisen kokouksen 7.9.2016 muistio

Liite 3: Avoimuuden tunnustukset -ehdotukset

Asialista

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.04.

Siirrettiin Viveca Stillin alustus avoimuuden juridisista esteistä kokouksen alkuun ja lisättiin Keijo Hämäläisen alustus Elsevier-neuvotteluista kohdaksi 8. Pääsihteerin sähköpostin 25.10. perusteella listalle on lisätty kohta avoimuuden toimintakulttuurin selvityspyynnöstä. Hyväksyttiin esityslista tehdyillä muutoksilla.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen, Liite 2

Hyväksyttiin 7.9. kokouksen muistio.

Keskusteluasiat

3. Avoimuuden suurimmat juridiset esteet (Viveca Still)

Viveca Still kertoi Oikeuksien hallinta –ryhmän laatimasta raportista, joka esittelee kolme kärkeä, miten lainsäädännön keinoin voitaisiin edistää avointa tiedettä. Ensimmäinen kohta on rinnakkaistallentaminen: Suomessa pitäisi arvioida, voisiko Suomen tekijänoikeuslakiin tuoda muutamien muiden maiden, kuten Saksan ja Hollannin tapaan pykäslä, jolla mahdollistetaan rinnakkaistallentaminen. Yleensä kustantajat vaativat pitkä embargoa, ja tutkijan asema heikko. OKM ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Toinen kohta koskee tiedonlouhinnan varmistamista tai tekijänoikeuden rajoitusta, jolla mahdollistetaan tiedonlouhinta. Komission julkaiseman direktiiviehdotuksen mukaan kansallisella tasolla pitäisi ottaa käyttöön pakottava tekijänoikeuden rajoitus. Seurataan kehitystä EU-tasolla, joten ei vaadi välittömiä toimenpiteitä kansallisesti.

Kolmanneksi paperi nostaa EU:n uuden tietosuoja-asetus, jonka mahdollistama kansallinen joustovara on hyödynnettävä maksimaalisesti.

Työryhmän paperi on hyväksytty strategiaryhmässä ja sitä toivotaan levitettävän laajasti. Raportti löytyy osoitteesta: <http://bit.ly/2dYI9cs> Oikeuksien hallinta -työryhmä ottaa mielellään vastaan kommentteja ja ehdotuksia raporttiin liittyen.

Jatkotoimenpiteistä ja tulevasta lainsäädäntö hankkeista toivottiin saatavan tietoa jatkossakin. Still avasi tietosuoja direktiiviehdotusta kertomalla, että tiedonlouhintaoikeus koskisi ainoastaan tieteellisten artikkelien louhintaa ja ei-kaupallisten tutkimuslaitosten ei-kaupallista toimintaa, eikä mahdollistaisi vapaata tiedonlouhintaa netissä. Stillin arvion mukaan direktiivi saattaa tiukasti tulkittuna kieltää hakukoneiden toiminnan, jota ei Euroopassa, toisin kuin USA:ssa, säädellä tai suojella.

Direktiiviehdotuksen kansallinen valmistelu jatkuu. Valtioneuvoston kannanmuodostus on meneillään, jonka jälkeen eduskuntaa informoidaan U-kirjeellä.

Lähioikeussuoja on tulossa myös kansalliseen käsittelyyn. Resitaaleissa mainitaan poikkeus koskien tutkimusjulkaisuja, mutta sitä ei ole artiklatasolla. Asiaa on seurattava tarkasti, jotta tarvittaessa voidaan reagoida nopeasti.

4. Avoimuuden tunnustukset, Liite 3 (Pirjo-Leena Forsström)

Pääsihteeri esitteli organisaatioilta saatuja ehdotuksia avoimuuden palkintojen saajiksi. Todettiin, että lausuntopyyntö ei ole mennyt kaikkiin organisaatioihin ajoissa, joten ehdotuksia on vielä tulossa. Sovittiin, että viikon ATT:n työvaliokunta koostaa esityksistä yhteenvedon ja strategiaryhmälle menevästä esityksestä päätetään ensi viikon aikana sähköpostitse.

5. ATT koulutusmateriaalit (Sari Räisänen)

Sari Räisänen esitteli ATT:n koulutustilannetta. Kaikille avoin Avoimen tieteen verkkokurssi on julkaistu. Verkkokurssia päivitetään tarpeen mukaan ja korkeakoulut ja muut organisaatiot voivat ottaa sen käyttöönsä ja muokata tarpeiden mukaan. ATT-hanke ei myönnä kurssin suorittamisesta opintosuorituspunkteita.

Avoimen tieteen koulutukset ovat jatkuneet, ja tälle syksylle on vielä kolme korkeakoulujen kanssa yhteistyössä järjestettävää koulutustapahtumaa, joista yksi Kuopiossa ja kaksi Helsingissä. Osaajakoulutuksista on saatu erinomaista palautetta ja niiden tarve ja kysyntä ovat edelleen voimissaan.

6. ATT tohtorikoulun verkkokurssi (Henriikka Mustajoki)

Henriikka Mustajoki esitteli ATT tohtorikoulun verkkokurssia. Tavoitteena on antaa tohtoreille valmiudet avoimeen tieteentekoon omassa tutkimuksessaan. Kurssi laaditaan englanniksi ja sen laajuus on 1 ECTS. Sen osat ovat verkkomateriaali ja lähiopetusta tukeva lisämateriaali. Kurssia laaditaan tiiviissä yhteistyössä tohtorikoulutusverkoston kanssa, ja ohjausryhmä määrittelee vaadittavat perustiedot ja -taidot. Pyritään hyödyntämään mahdollisimman paljon jo olemassa olevaa materiaalia. Kurssilla pyritään hyödyntämään opiskelijoiden omaa aineistoa ja sen työstämistä. Kurssi valmistuu vuoden 2017 loppuun mennessä. Tekninen alusta ja ylläpito päätetään lähiaikoina.

Seuranneessa keskustelussa muistutettiin tieteenalojen spesifisyydestä ja suhtauduttiin epäilevästi englanninkielen ensisijaisuuteen kurssilla. Terminologian vakiintumista suomeksi pidettiin tärkeänä. Mustajoki kertoi kielitoiveen tulevan tohtorikouluilta. Kurssiin sisältyy kuitenkin interaktiivinen sanasto ja esimerkiksi kaikki tehtävät saa tehdä englanniksi. Toisaalta tohtorikoulutus on de facto kansainvälisesti, joten esimerkiksi lainsäädäntöä ei voi käsitellä ainoastaan suomalaisesta näkökulmasta.

Todettiin, että teknologinen alustahaaste koskee muitakin vastaavia kursseja. Olisi hyvä löytää ylläpitäjäksi taho, jolla olisi sekä teknistä osaamista että neutraliteettia. Todettiin, että avoimen tieteen tohtorikoulun verkkokurssi on erinomainen hanke, ja että tohtorikoulut ovat olennaisia avoimen tieteen jalkauttamiselle. Toivottiin lyhennettyä moduulia myös väitöskirjaohjaajille, joiden mukaansaaminen olisi myös tärkeää. Kurssin todettiin tarjoavan hyvän pohjan, jota voi laventaa moneen suuntaan esimerkiksi tieteenalakohtaisten erityispiirteiden suuntaan.

7. Avoimuuden toimintakulttuurin selvityspyyntö (Pirjo-Leena Forsström)

Todettiin käsitellyksi kohdassa 4.

Tiedoksi

8. Elsevier-neuvottelut (Keijo Hämäläinen)

Vararehtori, Elsevier-neuvotteluryhmän puheenjohtaja Hämäläinen kertoi neuvottelutilanteesta Elsevierin kanssa. Tilanne on vaikea ja lokakuun neuvottelut peruttiin, koska kannat olivat liian kaukana toisistaan. Suomi

pitää kiinni hintojen laskemisesta ja rinnakkaistallentamisen sallimisesta. Sopimukseton tila vuodenvaihteen jälkeen on reaalinen riski, jonka kommunikoimiseen tutkijayhteisölle toivotaan tukea ATT-hankkeelta.

9. Tuuli-tilannekatsaus, lessons learned (Minna Ahokas)

Tuuli-koordinaattori Minna Ahokas kertoi DMPTuuli-työkalun käytöstä Suomen Akatemian syksyn haussa. Hakemuksia jätettiin yli 3100 kappaletta. DMPTuulissa on Akatemian suunnitelmapohjaan tehtyjä suunnitelmia noin 2500 kappaletta. Työkalun käyttöä näin suuressa haussa valmisteltiin huolellisesti, ja järjestelmä selvisi hyvin suuresta käyttäjämäärästä huolimatta. Työkalun kehitystä jatketaan. Suomen Akatemian edustajan Aki Salo kertoi myös Akatemian olleen tyytyväinen Tuuliin ja saatua kokemusta tullaan hyödyntämään esimerkiksi SA:n räättälöimän DMPTuulin aineistonhallintasuunnitelmapohjan kehittämisessä.

10. APP-yhteenveto (Jenni Hyppölä)

Ensimmäinen Avoimuuden Pyöreä Pöytä 27.9. kokosi yli 30 kutsuttua osallistujaa eri aloilta ja organisaatioista. Aiheena oli Tutkimus, innovaatiot, terveys ja hyvinvointi – miten potentiaali saadaan realisoitua, ja puheenjohtajana toimi tutkimusasioista vastaava ylijohtaja Riitta Maijala Suomen Akatemiasta. Aamupäivän aikana kuultiin alustuksia ja työskenneltiin kahdessa työryhmässä. Jatkotoimenpide-ehdotuksia päivän annista on koottu kokousmateriaalin mukana toimitettuun liitteeseen.

11. EOSC-raportti (Sami Niinimäki)

Sami Niinimäki kertoi tuoreesta European Open Science Cloud –raportista. Viimeisen kahden vuoden aikana on tuotettu 90% kaikesta koskaan tuotetusta datasta. Tämä datan ”hyökyaalto” asettaa uusia haasteita. Tarvitaan datan parempaa hallintaa ja kuvailutietoja, jotta saatavuus saadaan kuntoon. EOSC kautta saadaan minimivaatimus datan jakamiselle. Niinimäen mukaan EOSC:n avulla kootaan yhteen irralliset, osittain päällekkäiset sirpaleet. Raportti ei puhu uuden infrastruktuurin rakentamisesta, vaan olemassa olevien paremmasta hyödyntämisestä ja se keskittyy dataosaamiseen ja arkkitehtuureihin. Suurimmat haasteet ovat sosiaalisia, eivät teknisyyksiä. Datan kompleksisuus on haaste, johon on vastattava koulutuksella. Hallintamalliksi suositellaan kevyttä mutta kansainvälisesti tehokasta ratkaisua, joka saisi olla mieluummin hajoitettu kuin keskitetty. Niinimäen arvion mukaan tämä raportti on esiselvitys, jolla luodaan tarve ja annetaan raamit, mihin suuntaan pyrkiä.

Seuranneessa keskustelussa todettiin EOSC:n olevan iso ja tärkeä hanke, johon olisi hyvä päästä vaikuttamaan jo valmisteluvaiheessa. Datan mainittiin olevan kuin öljyä, joka virtaa ja sopii eri koneisiin. Tarjolla on myös maksullisia palveluita. Tieteen selkärankapalvelut eivät kuitenkaan voi olla yksityisten vastuulla. Lisäksi todettiin, että palveluita voidaan kontribuoida pilveen, tarjolla voi olla sekä kaupallisia että akateemisia palveluita. Data-asiantuntijoita tarvitaan tulevaisuudessa tuhansittain Suomenkin mittakaavassa, joskin myös tutkijoiden valmiuksia on tarpeen kasvattaa.

12. Muut mahdolliset asiat

Ei muita esiinnousseita asioita.

13. Seuraava kokous

Ke 30.11. klo 10-12 nh. Kalevala, OKM, Meritullinkatu 10

14. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.